

Lubelskie – smakuj literaturę. Analiza stanu turystyki literackiej na Lubelszczyźnie i perspektywy rozwoju produktów turystycznych

mgr Klaudia Dudek

klaudia1234dudek@gmail.com

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-9759-3492>

dr Agata Kobyłka

agata.kobylka@up.edu.pl

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Katedra Turystyki i Rekreacji

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3042-6577>

Abstrakt: Artykuł podejmuje problematykę stanu i perspektyw rozwoju turystyki literackiej na Lubelszczyźnie. Celem badań była analiza obecnej oferty regionu oraz zdiagnozowanie oczekiwań respondentów w zakresie jej modernizacji. Badania przeprowadzono w 2024 roku metodą sondażu diagnostycznego (CAWI) na grupie 100 osób. Wyniki wskazują na silny fundament turystyki biograficznej (wysoka znajomość muzeów J. Czechowicza i S. Żeromskiego), przy jednoczesnym dynamicznym wzroście zainteresowania literaturą popularną, zwłaszcza kryminałem i prozą autorów takich jak A. Pilipiuk czy M. Czornyj. Współczesny turysta literacki preferuje zwiedzanie indywidualne. Oczekuje on radykalnej modernizacji oferty poprzez wdrożenie technologii VR, aplikacji mobilnych oraz intensyfikację działań marketingowych. Szczególnym potencjałem cieszą się autorskie propozycje produktów narracyjnych, w tym szlaki kryminalne i wydarzenia oparte na lokalnych legendach. Artykuł dowodzi, że transformacja statycznych miejsc pamięci w interaktywne przestrzenie doświadczeń jest kluczowa dla zwiększenia konkurencyjności regionu. Uzyskane wyniki stanowią praktyczne wskazówki dla zarządców atrakcji turystycznych i organizacji promujących dziedzictwo kulturowe Lubelszczyzny.

Słowa kluczowe: turystyka literacka, województwo lubelskie, modernizacja produktów turystycznych, percepcja turystów, nowe technologie.

Wprowadzenie

Mikos von Rohrscheidt zaklasyfikował turystykę literacką jako jedną z dziedzin turystyki kultury wysokiej. Do tego rodzaju turystyki zalicza się m.in. turystykę muzealną, dziedzictwa kulturowego, eventową kulturę wysokiej (wyjazdy połączone z odwiedzaniem teatru, opery czy filharmonii), a także turystykę literacką [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 31]. Kowalczyk łączy turystykę literacką z filmową i definiuje ją jako „formę turystyki kulturowej, obejmującą wszystkie wyjazdy, dla których inspiracją są dzieła literackie i ich filmowe adaptacje, jak również ich twórców” [Kowalczyk, Kulczyk 2010, s. 231]. Inspirację do wyjazdów stanowią także targi książki, spotkania

autorskie oraz miejsca pamięci i groby pisarzy. Wszystkie te elementy wpisują się w definicję turystyki literackiej [Synowiec 2016, s. 330].

Według Stasiaka w przypadku turystyki literackiej liczy się osobiste przeżywanie utworów oraz dokonanie głębszych refleksji. Takie rozumienie turystyki literackiej pozwala na stworzenie wewnętrznego podziału na turystykę biograficzną oraz turystykę fikcji literackiej [Stasiak 2009, s. 224]. Oba te rodzaje oddziałują na siebie, bo nie sposób oddzielić autora od jego twórczości, która często odnosi się do przeżyć autobiograficznych oraz istotnych miejsc w jego życiu.

Istotą turystyki biograficznej jest eksponowanie cenionych postaci, które wywarły trwałe i znaczący wpływ na kształtowanie się dziejów państwa, regionu lub miasta. Realizuje ona założenia edukacyjne i tym samym przyczynia się do popularyzacji, a czasem również ocalenia od zapomnienia. Turystyka biograficzna oparta na życiu i twórczości słynnych literatów stanowi element wyjazdów wielu turystów szczególnie w Europie. Społeczeństwo często zna dorobek literacki dzięki lekturom szkolnym. Wynika to również z silnego związku literatury z kulturą i krajoznawstwem. Kulturowa podróż literacka różni się od edukacyjnej wycieczki głębszym przeżywaniem i osobistym podejściem. Włącza ona zwiedzających do czynnego uczestnictwa poprzez znajomość dzieł oraz osadzenie ich w realiach powstawania [Wyszowska 2008, s. 24-26]. Poza możliwością podążania wieloma szlakami śladami literatów, można wziąć udział również w festiwalach, konkursach, grach terenowych czy zdobywać nagrody im. danego literata.

Turystyka fikcji literackiej koncentruje się na zwiedzaniu miejsc akcji utworów, zarówno rzeczywistych, jak i fikcyjnych (poprzez miejsca fikcyjne można rozumieć plany zdjęciowe do adaptacji, specjalnie tworzone wnętrza, studia filmowe lub rzeczywistą przestrzeń z zamontowaną scenografią), inscenizacje, sztuki teatralne, warsztaty, wędrówki szlakami bohaterów literackich czy odwiedzanie tematycznych parków rozrywki [Stasiak 2009, s. 224]. Wśród popularnych kierunków turystyki literackiej można wymienić Londyn, który jest wzorcem wykorzystania turystyki fikcji literackiej, co stanowi kontrast dla tradycyjnej turystyki biograficznej dominującej w Polsce. Miś Paddington, Harry Potter, Sherlock Holmes, Oliver Twist, Pani Dalloway, Dorian Grey czy Cormoran Strike to tylko niektóre postaci literackie, których śladami możemy podążać w stolicy Wielkiej Brytanii.

Perspektywę turystyki literackiej znacząco poszerza Çevik [2020, s. 3-4], który w oparciu o analizę światowego dorobku naukowego wyróżnia aż osiem kategorii tego

zjawiska. Do klasycznego podziału dodaje on m.in. turystykę indukowaną literaturą podróżniczą (*travel writing*), filmowe adaptacje literatury (*film-induced literary tourism*), festiwale literackie oraz turystykę księgarską (*bookshop tourism*). Tak szerokie ujęcie pozwala na pełniejszą analizę złożonych produktów turystycznych, łączących różne formy aktywności kulturowej.

Pełne doświadczenie literackie obejmuje nie tylko kontakt z tekstem i biografią twórcy, ale także poznanie materialnych aspektów powstawania książki, co nadaje turystyce literackiej wymiar techniczny i edukacyjny. Warto więc wspomnieć o roli samego procesu drukarskiego i rozwoju przemysłu w popularyzacji literatury wśród społeczeństwa zarówno w Polsce jak i na świecie. Wiele muzeów prezentuje istotę przemysłu drukarskiego i introligatorskiego. Placówki te dedykują swoją ofertę właśnie tej gałęzi gospodarki. Przykładowo w Warszawie znajduje się Muzeum Drukarstwa Warszawskiego, w którym można zobaczyć takie eksponaty jak stare prasy drukarskie, tusze, czcionki czy wydruki prosto z tych właśnie pras [<https://muzeumdrukarstwa.muzeumwarszawy.pl>, 10.02.2026]. W Lublinie znajduje się Dom Słów, który jest częścią Ośrodka „Brama Grodzka-Teatr NN”. Ośrodek ten upamiętnia historię Lublina i jego mieszkańców. Przedwojenna drukarnia przy ul. Żmigród stała się podstawą do stworzenia miejsca poświęconego literaturze, drukowi i introligatorstwu. W jego zbiorach znajdują się prasy drukarskie, czcionki schowane w zabytkowych regałach, stare książki i gazety, rękopisy, farby drukarskie, wiele akcesoriów drukarskich, jest również pomieszczenie przeznaczone do czerpania własnego papieru wyposażone we wszystkie niezbędne sprzęty jak czerpaki, wanny oraz suszarnię. Jedno z najciekawszych pomieszczeń to pracownia introligatorska. Zwiedzający zobaczą tam wielkie drewniane blaty zastawione klejami, pędzlami, nićmi, tekturami okładkowymi, gotowymi notesami, stertami papieru czy prasami introligatorskimi [<https://teatrnn.pl/domslow/o-nas/>, 02.02.2026] (rys. 1-3).

Ryc. 1. Pracownia
introligatorska w Domu Słów
w Lublinie
(fot. Klaudia Dudek)

Ryc. 2 Układ czcionek z okazji 30-
lecia Ośrodka „Brama Grodzka-
Teatr NN” w prasie drukarskiej,
Dom Słów w Lublinie
(fot. Klaudia Dudek)

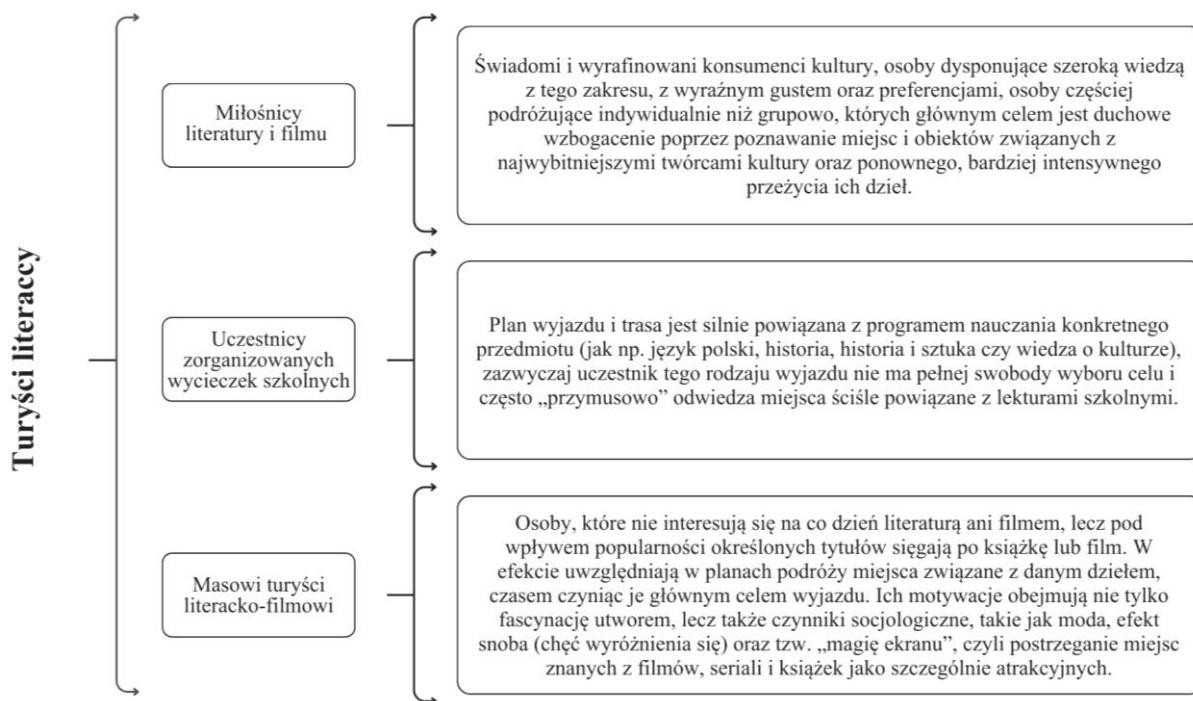
Ryc. 3. Skład afisza z okazji
30-lecia Ośrodka „Brama
Grodzka-Teatr NN”, Dom
Słów w Lublinie
(fot. Klaudia Dudek)

Turystyka literacka może przybierać różne formy w zależności od tego kto ją uprawia oraz jakie motywacje kierują turystą. Termin „turysta literacki” użyto po raz pierwszy w latach 90 XX wieku, kiedy badania nad turystyką literacką jako elementem turystyki kulturowej dopiero się rozpoczynały. Już w XIX wieku funkcjonował termin „pielgrzym literacki”. Trafnie oddawał on charakter ówczesnych podróży, które często miały wymiar duchowy i wiązały się z odwiedzaniem miejsc życia oraz twórczości wybitnych literatów. Część z tych zachowań i motywacji nadal ma miejsce, a turyści literaccy próbują zaspokoić swoje potrzeby duchowe przez swego rodzaju „zbliżenie się” do autora lub jego dzieła [Watson 2022, s. 93].

Zmysłony określa turystę literackiego jako człowieka wrażliwego, świadomego, zainteresowanego odwiedzanymi obiektami, nastawionego na wzbogacenie swojej wiedzy i świadomości kulturowej [Zmysłony 2001, s. 22]. Mikos von Rohrscheidt natomiast wyróżnia dwie grupy turystów literackich. Do pierwszej z nich należą „wielbiciele literatury pięknej lub przygodowej (...), którzy w ramach swojego wolnego czasu chcą udać się śladami akcji swoich ulubionych lektur”. Najczęściej w tej grupie znajdują się osoby wykształcone, w średnim wieku, lubiące czytać a przy tym otwarte na różne formy turystyki kulturowej, ale również studenci kierunków humanistycznych. Zorganizowane wycieczki szkolne śladami wybitnych poetów lub

pisarzy i ich dzieł stanowią z kolei drugą grupę [Mikos von Rohrscheidt 2008, s. 94-95].

Turyści literaccy według obserwacji Buczkowskiej to „osoby w różnym wieku, różnym wykształceniu i poziomie posiadanej wiedzy, zarówno tzw. „mole książkowi”, jak i „czytelnicy jednej książki”, choć zdarzają się także osoby, które książki nie znają, a zaciekał je jedynie tzw. szum medialny zrobiony wokół nich” [Buczkowska 2007, s. 35]. Do tych wniosków warto również dodać zdanie Synowiec, która zakłada, że turysta literacki posiada „wysoki poziom kapitału kulturowego” lecz także „chcący poszerzyć swoje horyzonty, doświadczyć autentycznych kontaktów z odmiennymi kulturami lub wziąć udział w ciekawych wydarzeniach” [Synowiec 2016, s. 331-332]. Stasiak podzielił turystów literackich na 3 grupy [Stasiak 2009, s. 227], które zostały przedstawione na rycinie 4.

Ryc. 4. Podział turystów literackich

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Stasiak 2009, s. 227]

Turystyka literacka ma długą tradycję, jednak jako dyscyplina akademicka zyskała na znaczeniu dopiero po 2010 roku, a od 2015 roku badacze publikują coraz więcej prac na ten temat. Wiąże to m.in. z rozwojem Sieci Miast Kreatywnych UNESCO [Arcos-Pumarola, Osácar Marzal, Llonch-Molina 2020, s. 179-205]. Čevik zauważa, że badania nad turystyką literacką mają charakter interdyscyplinarny i często opierają się

na studiach przypadków, co uzasadnia podejście badawcze autorek do regionu Lubelszczyzny [Çevik 2020, s. 2, 16].

Celem badań była analiza obecnego stanu turystyki literackiej w województwie lubelskim oraz zdiagnozowanie perspektyw jej dalszego rozwoju w oparciu o percepcję, oceny i oczekiwania respondentów. W badaniu zidentyfikowano lukę między obecną ofertą a potrzebami współczesnego turysty.

Aby przeprowadzić dogłębną analizę tematu postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jak wygląda obecna znajomość oferty turystyki literackiej na Lubelszczyźnie?
2. Jaki rodzaj wydarzeń jest najbardziej interesujący dla odbiorców?
3. Które z obecnych atrakcji i wydarzeń mają największy potencjał do dalszego rozwoju?
4. Jakie kierunki modernizacji obecnej oferty oraz jakie nowe, autorskie produkty turystyki literackiej cieszą się największym zainteresowaniem w opinii potencjalnych odbiorców?

Charakterystyka potencjału literackiego województwa lubelskiego

Termin potencjał (pochodzący od łacińskiego *potentia* – możliwość, siła) [Słownik wyrazów obcych, 1980] oznacza zasób możliwości, zdolności, mocy czy wydajności tkwiący w określonym obiekcie lub podmiocie [Lichtarski 2003, s. 122]. W ujęciu systemowym potencjał turystyczny definiuje się jako wszystkie elementy środowiska geograficznego oraz zachowania człowieka, które mogą być wykorzystane do uprawiania turystyki bądź do zajmowania się nią [Kaczmarek, Stasiak, Włodarczyk, 2002, s. 31]. Składa się on z dwóch głównych grup zasobów [Kaczmarek, Stasiak, Włodarczyk, 2005, s. 52; Meyer, 2010, s. 24-25]:

- zasoby strukturalne obejmują walory turystyczne (przyrodnicze i antropogeniczne), zagospodarowanie turystyczne (infrastrukturę) oraz dostępność komunikacyjną,
- zasoby funkcjonalne to ogół uwarunkowań pomocnych w zagospodarowaniu zasobów strukturalnych, takich jak czynniki ekonomiczne, społeczne, demograficzne, polityczne, kulturowe czy technologiczne.

Z kolei potencjał literacki to materialne i niematerialne dziedzictwo związane z literaturą, obejmujące wszelkie związki danego obszaru z twórcami, utworami oraz

rynkiem książki.-Według A. Korpysz-Wiśniewskiej potencjał ten można podzielić na cztery sektory [2021, s. 21-26]:

- sektor pierwotny – stanowią go pisarze oraz utwory literackie, które są fundamentem dla pozostałych kategorii,
- sektor pochodny – obejmuje elementy powstałe w celach użytkowych lub upamiętniających, takie jak biblioteki, księgarnie, pomniki, ławeczki literackie, tablice pamiątkowe czy literackie nazwy miejscowe (toponimy),
- sektor wtórny – tworzą go instytucje i wydarzenia reinterpretujące literaturę, przede wszystkim muzea literackie (biograficzne, poświęcone utworom lub bohaterom) oraz festiwale i targi książki,
- sektor zagregowany – reprezentowany przez złożone produkty turystyczne, takie jak szlaki literackie, spacer tematyczny z przewodnikiem czy gry miejskie, które łączą elementy z poprzednich sektorów.

Województwo lubelskie wyróżnia się wyjątkowo bogatym i zróżnicowanym dziedzictwem literackim, wynikającym z wieloaspektowych związków regionu z wybitnymi twórcami literatury polskiej i światowej. Przestrzeń ta była miejscem narodzin, edukacji, pracy twórczej oraz czasowych i stałych pobytów licznych pisarzy i poetów, co tworzy solidne podstawy do rozwoju turystyki literackiej, opartej zarówno na wątkach biograficznych, jak i narracyjnych. W przypadku Lubelszczyzny potencjał regionalny opiera się na tzw. zasobach endogenicznych, czyli specyficznych, wewnętrznych atutach regionu (np. legenda o Czarci Łapie, postać Czechowicza), które decydują o jego niepowtarzalności [Ślusarz, Cierpień-Wolan, Gierczak-Korzeniowska, Uchman, Żegleń 2019, s. 90, 105; Ślusarz 2018, s.249].

Centralnym punktem literackiego krajobrazu regionu pozostaje Lublin – stolica województwa i miasto o szczególnym znaczeniu kulturotwórczym. Wytoczono tu m.in. Szlak Literacki Rejonu Lubelskiego oraz Szlak Znanych Lublinian, które upamiętniają postacie związane z miastem na różnych etapach ich życia. W Lublinie urodzili się m.in. Biernat z Lublina, Wincenty Pol, Józef Czechowicz, Franciszka Arnsztajnowa, Janina Porazińska, Julia Hartwig oraz Marcin Świetlicki. Z miastem związane są również biografie twórców, którzy tu zmarli (Jan Kochanowski, Stanisław Kłonowic), przebywali czasowo (Józef Ignacy Kraszewski, Maria Konopnicka, Arnold Słucki, Wacław Oszejca, Ewa Szelburg-Zarębina), studiowali (Edward Stachura, Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki) lub współcześnie tworzą i pracują naukowo, jak Andrzej Niewiadomski [Roszak, Godlewski 2018, s. 86].

Szlak Znanych Lublinian obejmuje 16 punktów, a czas jego przejścia szacowany jest na 3–4 godziny [<https://lublin.eu/turystyka/zwiedzaj-lublin/szlaki-turystyczne/szlak-znanych-lublinian/>, 01.02.2026]. Spośród wszystkich przystanków sześć bezpośrednio nawiązuje do literatury i jej twórców, co czyni trasę istotnym narzędziem popularyzacji dziedzictwa literackiego w przestrzeni miejskiej [Wojciechowski 2016, s. 84]. Niezależnie od niego funkcjonuje Szlak Literacki Rejonu Lubelskiego, dla którego Oddział Wojskowy PTTK w Chełmie ustanowił odznakę turystyczną, podkreślając jego znaczenie krajoznawcze i edukacyjne [www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_rokszlrl.html, 01.02.2026].

Uzupełnieniem oferty narracyjnej Lublina jest Koziółkowy Szlak Legend, stanowiący przykład nowoczesnego produktu turystycznego łączącego elementy literatury, lokalnych podań i przestrzeni miejskiej. Szlak tworzy jedenaście figurek z brązu przedstawiających koziółki, rozmieszczonych w różnych punktach miasta. Każda z nich nawiązuje do konkretnej legendy lub opowieści związanej z Lublinem, a umieszczone przy figurkach kody QR odsyłają do dedykowanych treści narracyjnych [<https://lublin.eu/turystyka/zwiedzaj-lublin/koziolkowy-szlak-legend/>, 01.02.2026].

Istotną rolę na literackiej mapie regionu odgrywają także inne miejscowości województwa. Nałęczów zajmuje szczególne miejsce jako przestrzeń życia, twórczości i inspiracji takich autorów, jak Deotyma, Bolesław Prus, Stefan Żeromski, Kazimiera Iłakowiczówna, Ewa Szelburg-Zarebina oraz Henryk Sienkiewicz [Roszak, Godlewski 2018, s. 86]. Wyrazem tej tradycji jest Nałęczowski Szlak Literacki, prowadzący przez około 30 miejsc związanych z literatami i poetami [<https://kraina.org.pl/szlaki/miejsce/szlaki-piesze/naleczow/naleczowski-szlak-literacki>, 01.02.2026]. Dziedzictwo literackie Nałęczowa utrwalane jest również poprzez wydarzenia kulturalne, m.in. Nałęczowską Wiosnę Kulturalną oraz Majówkę z Panem Prusem [Roszak, Godlewski 2018, s. 86].

Zamość stanowi kolejny ważny ośrodek literacki regionu. Jest on miejscem urodzenia Marka Grechuty, Piotra Szewca oraz Jerzego Szczygła, a także miastem, w którym – podobnie jak w Hrubieszowie – zawodowo pracował Bolesław Leśmian. Pamięć o poecie utrwalił Zamojski Dom Kultury tworząc Leśmianowski Szlak Literacki, obejmujący miejsca związane z jego pobytem i działalnością, wzbogacony o elementy rzeźbiarskie inspirowane twórczością autora [<https://zdk.zamosc.pl/page/190/lesmianowski-szlak-literacki.html#prettyPhoto>;

www.zamosciopedia.pl/index.php/hasla-alfabetycznie/l/la-le/6757-le%C5%9Bmianowski-szlak-literacki, 01.02.2026].

Biłgoraj jako miejsce urodzenia noblisty Isaaka Bashevisa Singera oraz poetki Urszuli Koziół, stanowi istotny punkt na literackiej mapie regionu. Z kolei Biała Podlaska oraz Romanów pozostają silnie związane z postacią Józefa Ignacego Kraszewskiego, jednego z najbardziej płodnych pisarzy XIX wieku. W kontekście literackiego dziedzictwa regionu należy również wskazać Puławy, stanowiące ważny ośrodek polskiego sentymentalizmu, będące miejscem urodzenia Bohdana Zadury [Roszak, Godlewski 2018, s. 86].

Wśród szlaków o charakterze regionalnym autorzy Przewodnika po Lubelszczyźnie [Turski, Wyszowski s. 219-220] wskazują Szlak Muzeów Biograficznych Znanych Pisarzy, liczący około 276 km, którego realizacja wymaga korzystania z transportu samochodowego lub publicznego. Kolejną trasą jest Szlak Wincentego Pola, o długości około 18 km, przebiegający przez tereny Kazimierskiego Parku Krajobrazowego i Równiny Radomskiej (Puławy – Góra Puławska – Nasiłów – Wojszyn – Oblasy – Janowiec) [<https://www.kraina.org.pl/szlaki/piesze/miejsce/pulawy/wincentego-pola>, 01.02.2026]. Bardziej rozległy charakter ma Szlak Henryka Sienkiewicza, liczący ponad 70 km i zlokalizowany w okolicach Łukowa, obejmujący m.in. Wolę Okrzejską, Okrzeję, Wojcieszków i Łuków.

Uzupełnieniem systemu szlaków są tematyczne wycieczki organizowane przez LOT Metropolia Lublin, takie jak „Szlakiem legend lubelskich” oraz „Lublin słowa i poezji”, które łączą elementy literackie z narracją miejską i ofertą edukacyjną [<https://lublininfo.com/wycieczki-tematyczne/>, 01.02.2026].

Opisane szlaki literackie stanowią istotny element potencjału turystyki kulturowej województwa lubelskiego, porządkując przestrzeń regionu wokół biografii twórców, ich dzieł oraz literackich narracji miejsca. Ich przebieg i atrakcyjność są ściśle powiązane z materialnymi obiektami dziedzictwa literackiego – muzeami, pomnikami, tablicami pamiątkowymi, ławeczkami literackimi czy muralami – które nie tylko wzmacniają przekaz symboliczny tras, lecz także często stanowią fundament ich wytyczenia.

Na obszarze regionu funkcjonuje dziewięć obiektów muzealnych powiązanych z literaturą, z czego pięć poświęconych jest bezpośrednio życiu i twórczości poetów lub pisarzy, jeden koncentruje się na historii procesu drukarskiego, natomiast w jednym

przypadku ekspozycja literacka stanowi jedynie część szerszej narracji muzealnej (Hrubieszów). Choć liczba tych instytucji nie jest wysoka, świadczy ona o istnieniu regionalnej świadomości znaczenia literatury oraz o dążeniu do zachowania miejsc i pamiątek bezpośrednio związanych z twórcami. Najstarszy z obiektów powstał w 1928 roku, najmłodszy zaś w 2014 roku, a ich rozmieszczenie przestrzenne wskazuje na wyraźną koncentrację w Lublinie, pełniącym funkcję głównego ośrodka dziedzictwa literackiego regionu (tab. 1).

Tab. 1. Muzea związane z literaturą na Lubelszczyźnie

Nazwa miejsca	Lokalizacja	Rok otwarcia	Charakterystyka
Muzeum im. Stanisława Staszica w Hrubieszowie	Hrubieszów	1976	Instytucja kultury powiatu hrubieszowskiego. Wystawy stałe: archeologia, etnografia, historia, sztuka oraz Stanisław Staszic i Towarzystwo Rolnicze Hrubieszowskie (poświęcona życiu i twórczości ks. Stanisława Staszica, który napisał „Uwagi nad życiem Jana Zamoyskiego” oraz „Przestrogi dla Polski”).
Dom Kuncewiczów „Pod wiewiórką”	Kazimierz Dolny	2005	Oddział Muzeum Nadwiślańskiego w Kazimierzu Dolnym, którego wnętrze zachowane jest w takim stanie, jak za czasów życia Kuncewiczów. Obrazuje ono historię życia rodziny oraz ich dorobku literackiego, a także ich wpływu na artystyczną społeczność Kazimierza.
Muzeum Józefa Czechowicza	Lublin	1968	Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie. Gromadzi i prezentuje zbiory z dziedziny literatury XX wieku. Wystawa stała zawiera dokumenty, zdjęcia, tomiki wydane przed II Wojną Światową oraz rękopisy części dzieł poety.
Dom Słów	Lublin	2014	Interdyscyplinarną instytucją kulturalno – edukacyjną, będącą częścią Ośrodka „Brama Grodzka – Teatr NN”. Powstał w oparciu o istniejącą od 2008 roku Izbę Drukarstwa. Muzeum drukarstwa prezentujące tradycyjną drukarnię, a w niej pracownie: drukarską, zecerską, introligatorską i papierniczą, gdzie znajdują się stare sprzęty drukarskie, farby, rozpuszczalniki, czcionki i narzędzia. Muzeum organizuje również warsztaty introligatorskie czy czerpania papieru.
Muzeum Dworek Wincentego Pola	Lublin	1972	Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie, mający na celu podtrzymywanie pamięci i szerzenie wiedzy o osobie Wincentego Pola.
Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie	Nałęczów	1928	Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie mieszczące się w letniej pracowni Stefana Żeromskiego. Muzeum przechowuje fotografie, obrazy, rysunki i różne pamiątki z czasów życia pisarza i jego rodziny.
Muzeum Bolesława Prusa w Nałęczowie	Nałęczów	1961	Oddział Muzeum Narodowego w Lublinie. Dom pisarza, w którym pisał „Lalkę” i gdzie znajdują się rękopisy, dokumenty oraz publikacje.

Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Romanowie	Romanów	1962	Dwór, w którym wychowywał się pisarz, stanowi obecnie miejsce jego pamięci – ekspozycja stała prezentuje dzieje jego życia i twórczości. Siedemnastowieczny parku obok dworku z okazałymi drzewami stanowi miejsce do spacerów dla odwiedzających.
Muzeum Henryka Sienkiewicza w Woli Okrzejskiej	Wola Okrzejska	1966	Muzeum stworzone w oficynie dworskiej – miejscu przyścia pisarza na świat. Wystawa stała ukazuje tradycje rodzinne i związki Henryka Sienkiewicza z Lubelszczyzną, twórczość pisarza, liczne dzieła malarskie, rysunki, grafiki i rzeźby ludowe. Gromadzi m. im. rękopisy, maszynę pisarską, meble, wiele obrazów z czasów życia twórcy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Roszak, Godlewski 2015a, s. 6-16; Roszak, Godlewski 2018, s. 91-94; Roszak 2016, s. 8-15; <https://mnkd.pl/dom-kuncewiczow/>; <https://muzeumhs.pl>; <https://teatrnn.pl/domslow/>; <https://zamek-lublin.pl/muzeum-boleslawa-prusa/>; <https://zamek-lublin.pl/muzeum-dworek-wincentego-pola/>; <https://zamek-lublin.pl/muzeum-jozefa-czechowicza/>; <https://zamek-lublin.pl/muzeum-stefana-zeromskiego/>; www.muzeum-hrubieszow.com.pl; www.muzeumkraszewskiego.pl, 02.02.2026]

Istotnym uzupełnieniem oferty muzealnej są obiekty małej architektury, w szczególności ławki pomnikowe, które łączą funkcję upamiętniającą z codziennym użytkowaniem przestrzeni publicznej. Na Lubelszczyźnie znajdują się cztery takie realizacje dedykowane literatom: ławka Bolesława Prusa w Parku Zdrojowym w Nałęczowie, dwie ławki Józefa Ignacego Kraszewskiego – na Placu Wolności w Białej Podlaskiej oraz w parku przy Muzeum J.I. Kraszewskiego w Romanowie, a także ławka Isaaca Bashevisa Singera w Biłgoraju. Obiekty te sprzyjają nieformalnym formom kontaktu z dziedzictwem literackim i często stają się naturalnymi punktami przystankowymi na trasach spacerów tematycznych [Roszak 2015, s. 11-14; Roszek, Godlewski 2015a, s. 10-15.].

Do najbardziej klasycznych form upamiętnień należą pomniki literackie, które w przestrzeni regionu odnoszą się do postaci kluczowych dla kultury narodowej. M.in. w Lublinie znajdują się pomniki Jana Kochanowskiego oraz Józefa Czechowicza, w Białej Podlaskiej pomnik Józefa Ignacego Kraszewskiego, natomiast w Hrubieszowie pomniki Bolesława Prusa i Stanisława Staszica. Obiekty te pełnią funkcję trwałych symboli obecności literatury w krajobrazie kulturowym miast, często będąc jednocześnie punktami odniesienia dla narracji przewodnickich i wydarzeń edukacyjnych.

Szczególną rolę w kształtowaniu literackiej mapy regionu odgrywają także budynki i miejsca bezpośrednio związane z biografiami twórców. Do tej kategorii należą m.in. dom Bolesława Prusa w Hrubieszowie, secesyjna kamienica „Centralka” w Zamościu, w której mieszkał Bolesław Leśmian, oraz tablice pamiątkowe poświęcone

Szymonowi Szymonowicowi (na budynku dawnej Akademii Zamojskiej), Markowi Grechucie (ul. Grodzka 7) i Leonowi Zdzisławowi Stroińskiemu (ul. Kościuszki 8) [Roszak, Godlewski 2015b, s. 175–182]. W Nałęczowie istotnymi punktami narracji literackiej są Mauzoleum Adama Żeromskiego, syna Stefana Żeromskiego, replika bicykla Bolesława Prusa umieszczona na promenadzie oraz Kopiec Sienkiewicza, usypany z ziemi pochodzącej z miejsc związanych z noblistą [Roszak, Godlewski 2015c, s. 10–13].

W kontekście turystyki literackiej szczególne znaczenie mają również miejsca pochówku, które stanowią cel tzw. „literackich pielgrzymek”. Na terenie regionu należą do nich m.in. Mauzoleum Adama Żeromskiego w Nałęczowie oraz cmentarz w Kazimierzu Dolnym, gdzie spoczywają Maria i Jerzy Kuncewiczowie [Roszak, Godlewski 2015c, s. 10–11, 14]. Przestrzenie te sprzyjają refleksyjnej formie kontaktu z dziedzictwem literackim i wzmacniają emocjonalny wymiar narracji miejsca.

Współczesne formy interpretacji dziedzictwa literackiego reprezentują natomiast nowoczesne atrakcje turystyczne oraz działania z zakresu sztuki w przestrzeni publicznej. Przykładem jest Kamienica Legend w Lublinie – interaktywna wystawa zlokalizowana w XV-wiecznej kamienicy, umożliwiająca poznawanie lokalnych legend w formule multimedialnej i edukacyjnej, obejmującej m.in. tematy takie jak „Jezioro Rusalek” czy „Sen Leszka Czarnego” [<https://kamienicalegend.pl/>, 02.02.2026]. Równie istotnym elementem współczesnego krajobrazu kulturowego są poetyckie murale, w tym Literacki Zaulek Hartwigów z wierszami Julii Hartwig oraz realizacje na budynkach szkolnych i mieszkalnych w Lublinie, prezentujące teksty Marcina Świetlickiego, Julii Hartwig, Wisławy Szymborskiej, Tadeusza Różewicza i Jacka Podsiadły. Uzupełnieniem tej narracji jest mural z tekstem piosenki „Gdzie jest ta ulica, gdzie jest ten dom” w języku jidysz, podkreślający wielokulturowy wymiar literackiego dziedzictwa miasta [<https://lublininfo.com/co-robic/wycieczki-tematyczne/lublin-slowa-i-poezji/>, 02.02.2026].

Literacki potencjał regionu wzmacnia także dynamiczny rozwój wydarzeń literackich. W ostatnich latach systematycznie przybywa festiwali i inicjatyw promujących literaturę, czego przykładem są kolejne edycje lubelskiego Miasta Poezji oraz Festiwalu Stolica Języka Polskiego w Szczepleszynie, który zyskał ogólnopolski zasięg i rozpoznawalność [Roszak, Godlewski 2018, s. 86]. Poniższa tabela przedstawia zbiór największych wydarzeń literackich na terenie Lubelszczyzny (tab. 2).

Tab. 2: Wydarzenia związane z literaturą na Lubelszczyźnie

Nazwa wydarzenia	Lokalizacja	Edycja w 2025 roku	Krótką charakterystyka
Chełmskie Targi Książki	Chełm	IV	Wydarzenie poświęcone promocji czytelnictwa poprzez zaproszenie wystawców i twórców do prezentacji swojego asortymentu i dzieł na żywo.
Festiwal „Chełmskie spotkania z literaturą”	Chełm	III	Cykl spotkań z osobistościami powiązanych ze światem literatury i tekstu.
Festiwal Literacki „Dwa księżyce – słowa mają moc”	Kazimierz Dolny	IV	Wydarzenie przepełnione atrakcjami edukacyjno-animacyjnymi. Organizowane są m.in. warsztaty dla dzieci i młodzieży, spacer szlakiem powieści „Dwa Księżyce”, spotkania i prelekcje m.in. z osobami powiązanych z Kazimierzem Dolnym i literaturą.
Lubelskie Targi Książki	Lublin	I	Impreza literacka, spotkanie z wydawcami, pisarzami i pisarkami. Rok wcześniej odbyły się Targi Książki i Mediów Vivelo w Lublinie.
Miasto Poezji	Lublin	XV	Cykl wydarzeń, prelekcji, spotkań autorskich, koncertów i warsztatów skupionych wokół poezji oraz przeprowadzanych działań społeczno-artystycznych popularyzujących poezję.
Międzynarodowy Festiwal „Śladami Singera”	Miasta Lubelszczyzny	XV	Festiwal trwający kilkanaście dni i przemieszczający się między miastami Lubelszczyzny. Program obejmuje projekcje filmowe, projekcje filmowe, performatywne czytanie „Sztukmistrza z Lublina” oraz widowisko plenerowe.
Spacer Śladami Julii Hartwig	Lublin	W latach 2006-2011 okazjonalnie, od 2017 roku wydarzenie cykliczne	Spacer śladami jednej z najbardziej znanych lublinianek organizowany co roku 14 sierpnia, w rocznicę jej urodzin. Trasa wiedzie przez najważniejsze miejsca związane z jej życiem i twórczością.
Spacer trasą „Poematu o mieście Lublinie” Józefa Czechowicza	Lublin	XXIII	Spacer do miejsc opisanych w „Poemacie...” podczas którego jest również miejsce na czytanie samego utworu. Punktem obowiązkowym na trasie jest Muzeum Czechowicza.
Kryminalia Lubyckie	Lubycza Królewska	IV	Weekendowe wydarzenie dla fanów kryminału. W pierwszy weekend września niewielka miejscowość staje się tętniącą życiem i pełną rozmów o mrocznych historiach. Organizowane są spotkania z autorami powieści kryminalnych, osobami związanymi z realną kryminalistyką i kryminologią, aktorami grającymi mroczne postaci, a dodatkowo w trakcie wydarzenia jest możliwość zakupu nowych książek z tego gatunku.
Nałęczowskie Spotkania z Poezją	Nałęczów	XIII	Prezentacja utworów poetyckich przy towarzyszeniu wystawy artystycznej oraz brzmienia muzyki klasycznej.
Festiwal Stolica Języka Polskiego	Szczebrzeszyn i Zamość	XI	Festiwal zainspirowany ogromną pasją do języka polskiego, słów, a przy tym również literatury, która pozwala lepiej rozumieć świat i ludzi.

Dni Jakuba Wędrowczya	Wojsławice	XVIII	Weekendowy cykl wydarzeń poświęcony bohaterowi serii „Kroniki Jakuba Wędrowczya”, wykreowanego przez Andrzeja Pilipiuka. W trakcie wydarzenia można wziąć udział w spotkaniach z autorami, aktorami, twórcami gier, grach i zabawach, pokazach rekonstrukcyjnych lub warsztatach.
Festiwal Ulica Literacka	Zamość	XVIII	Plenerowe wydarzenie mające na celu zapoznanie odwiedzających z kulturą literacką Zamościa i okolic, jego historią, ale także przegląd współczesnych dzieł zarówno związanych z Lubelszczyzną, jak i z całą resztą świata.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie stron internetowych wydarzeń [www.chbpchelm.pl/tematy/chelmskie-spotkania-z-literatura-festiwal/; <https://mnkd.pl/kazimierski-festiwal-literacki-dwa-ksiezyce-slowa-maja-moc-ponownie-zagosci-w-mnkd/>; <https://teatrnn.pl/miastopoezji/>; <https://teatrnn.pl/kalendarium/wydarzenia/xv-miedzynarodowy-festiwal-sladami-singera/>; <https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/przewodnik-po-lublinie-spacer-trasa-poematu-o-miescie-lublinie/>; <https://teatrnn.pl/kalendarium/wydarzenia/spacer-sladami-julii-hartwig-po-lublinie-14-08-2025/>; <https://lubelskie.targikszazki.pl/pl/>; www.kronikatygodnia.pl/wydarzenie/3125,kryminalia-lubyczne-2025; <https://biblioteka.naleczow.pl/index.php/wydarzenia/369-xiii-naleczowskie-spotkanie-z-poezja>; <https://stolicajezykapolskiego.pl>; <https://fabrykaslow.com.pl/oglaszamy-mobilizacje/>; <https://zdk.zamosc.pl/calendar/956/ulica-literacka-2025.html>, 09.02.2026]

Znaczna część wydarzeń związanych z literaturą ma stosunkowo krótką historię, co pozwala sformułować dwa istotne wnioski. Po pierwsze, turystyka literacka w województwie lubelskim pozostaje obszarem dynamicznego rozwoju, w ramach którego systematycznie pojawiają się nowe inicjatywy oraz wydarzenia nawiązujące do dziedzictwa literackiego regionu. Po drugie, wydarzenia zestawione w tabeli skierowane są przede wszystkim do odbiorców dorosłych, co wynika zarówno z ich tematyki, jak i formy przekazu.

Jednocześnie na Lubelszczyźnie funkcjonują również propozycje z zakresu turystyki kulturowo-literackiej adresowane do najmłodszych uczestników. Przykładem jest Wioska Strachów – Bajkowa Kraina Gotanii w Moroczynie, w pobliżu Hrubieszowa. Inicjatywa ta powstała z ramienia Koła Gospodyń Wiejskich „Czerwona Jarzębina” i koncentruje się na organizacji zajęć edukacyjno-animacyjnych dla dzieci. Oferta kierowana jest przede wszystkim do grup zorganizowanych, jednak pozostaje otwarta także dla rodzin z dziećmi oraz turystów indywidualnych. Program obejmuje gry i zabawy ruchowe, gry terenowe, animacje tematyczne oraz warsztaty plastyczne prowadzone przez animatorki. Postacie spotykane w przestrzeni wioski nawiązują do znanych bajek i książek, m.in. „Muminków”, a także do motywów baśniowych, takich jak czarownice [Mazurek-Kusiak, Kobyłka, Korcz, Bernacka 2023, s. 154-164].

Metoda badań i profil badanej grupy

Do przeprowadzenia badań wykorzystano metodę badania sondażowego i technikę ankiety internetowej CAWI (ang. Computer Assisted Web Interview). Narzędzie badawcze stanowił autorski kwestionariusz ankiety składający się z 11 pytań. Pytania te koncentrowały się na identyfikacji preferowanych przez respondentów aktywności literackich, ich zainteresowań gatunkowych oraz znajomości i oceny konkretnych autorów, miejsc i wydarzeń literackich w regionie. Elementem kwestionariusza była subiektywna ocena atrakcyjności turystycznej prezentowanych walorów. W teorii turystyki atrakcyjność turystyczna jest elementem wyróżniającym dany obszar, mającym wpływ na jego pozytywne postrzeganie [Ozimek, Gralak, Pomianek 2019, s. 7]. Atrakcyjność turystyczna może odnosić się zarówno do większych jednostek przestrzennych, takich jak obszary czy regiony, jak i do miejscowości turystycznych oraz pojedynczych obiektów. Jej poziom kształtowany jest przez dwie zasadnicze grupy czynników. Z jednej strony są to uwarunkowania obiektywne, obejmujące m.in. obecność walorów przyrodniczych i antropogenicznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej i paraturystycznej. Z drugiej natomiast, istotną rolę odgrywa sposób postrzegania tych elementów przez różne grupy interesariuszy, takie jak turyści, inwestorzy czy mieszkańcy [Rapacz, Jaremen 2011, s. 136; Ślusarz, Cierpień-Wolan, Gierczak-Korzeniowska, Uchman, Żegleń 2019, s. 18]. Istotę atrakcyjności turystycznej można ujmować w trzech podstawowych znaczeniach [Kowalczyk 2001, s. 36]:

- atrakcyjność ideograficzna – określana na podstawie różnego rodzaju klasyfikacji i kategoryzacji (np. przypisanie obiektu do określonej klasy zabytków);
- atrakcyjność wynikająca z przyjętej metody oceny – ustalana z wykorzystaniem określonych technik badawczych, takich jak bonitacja punktowa; w tym ujęciu mówi się o waloryzacji, czyli ocenie zasobów turystycznych;
- atrakcyjność subiektywna – będąca efektem indywidualnego postrzegania, zależnego od doświadczeń, przekonań oraz systemu wartości oceniającego.

W niniejszym badaniu przyjęto trzecią perspektywę, prosząc respondentów o subiektywną ocenę atrakcyjności miejsc i wydarzeń w skali od 1 do 5 (1-bardzo źle, 2-źle, 3-nie mam zdania, 4-dobrze, 5-bardzo dobrze). Ich ocena miała charakter holistyczny i opierała się na indywidualnej percepcji danego miejsca/wydarzenia. Ponadto ankieta obejmowała pytania o oczekiwane kierunki modernizacji oferty oraz ocenę potencjału autorskich produktów turystyki narracyjnej. Tak skonstruowane

narzędzie pozwoliło na zdiagnozowanie luki między obecnym stanem zasobów a rzeczywistymi potrzebami współczesnego turysty.

Badania przeprowadzono w 2024 roku w ramach pracy magisterskiej. Narzędzie badawcze dystrybuowano przede wszystkim w grupach tematycznych na portalu Facebook, zorientowanych na literaturę, czytelnictwo oraz turystykę. Uzupełniając link do ankiety udostępniono na profilach prywatnych w serwisach Facebook i Instagram oraz przesyłano w wiadomościach bezpośrednich za pośrednictwem komunikatorów Messenger i WhatsApp. Zastosowano nieprobabilistyczny dobór celowy konsumentów oferty, wsparty metodą kuli śnieżnej (ang. *snowball sampling*). Dystrybucja ankiety w grupach tematycznych pozwoliła dotrzeć do osób o wysokim kapitale kulturowym, spełniających kryteria świadomego „turysty literackiego”.

Uzyskano łącznie 103 wypełnione ankiety, jednak 3 z nich zawierały błędy i nie zostały uwzględnione przy opracowaniu wyników. Wśród 100 respondentów po 50% stanowiły kobiety i mężczyźni. Biorąc pod uwagę wiek ankietowanych najliczniejszymi grupami wiekowymi były osoby w wieku 16-26 lat (34%), 27-38 lat (25%) i 39-55 lat (20%). Najmniej liczną grupą były osoby poniżej 16 roku życia (8%) i powyżej 55 roku życia (13%). Biorąc pod uwagę miejsce zamieszkania najwięcej osób mieszkało w dużych miastach (50-200 tys. mieszkańców) – 42%. Na kolejnym miejscu mieszkańcy małych miast (do 50 tys. mieszkańców) – 27% i dużych miast (powyżej 200 tys. mieszkańców) – 18%. Pozostałe 12% to mieszkańcy obszarów wiejskich. Zdecydowanie największy odsetek respondentów stanowili mieszkańcy województwa lubelskiego (60%). Pozostali respondenci pochodzili z województwa mazowieckiego (13%), podkarpackiego (8%), łódzkiego (5%), podlaskiego (4%), małopolskiego (4%), dolnośląskiego oraz śląskiego (po 3%). Choć próba nie ma charakteru reprezentatywnego dla całej populacji kraju, to zachowany parytet płci (50/50) oraz dominacja mieszkańców województwa lubelskiego (60%) zapewniają rzetelną ocenę regionalnego potencjału. W badaniach produktowych opinia konkretnej grupy docelowej jest merytorycznie istotniejsza niż głos przypadkowych respondentów, gdyż pozwala precyzyjnie zdiagnozować lukę między ofertą a potrzebami odbiorców.

Wyniki przeanalizowano w programie Excel i STATISTICA oraz zestawione w tabelach. Obliczono procent występowania odpowiedzi, statystyki opisowe oraz przeprowadzono analizy zależności pomiędzy zmiennymi jakościowymi. Normalność rozkładu zmiennej ocen (skala 1–5) sprawdzono w poszczególnych grupach (miejsca, wydarzenia) za pomocą testu Shapiro–Wilka. Wyniki testu wskazały na istotne

statystycznie odchylenia od rozkładu normalnego ($p < 0,05$). W związku z niespełnieniem założenia o normalności rozkładu oraz porządkowym charakterem zmiennej zastosowano nieparametryczny test ANOVA rang Kruskala–Wallisa w celu porównania poziomów ocen między badanymi grupami.

Wyniki badania

Zainteresowania literackie respondentów

Respondenci w połowie z zaproponowanych aktywności związanych z turystyką literacką biorą udział głównie indywidualnie (ok. 50% odpowiedzi). Są to odwiedziny kawiarni i restauracji związanych z literaturą, udział w festiwalach literackich, spotkaniach literackich z autorami, targach książki oraz zwiedzanie autentycznych miejsc związanych z bohaterami literackimi i akcjami powieści oraz podążanie ich książkowym śladem. Wraz z grupą zorganizowaną ankietowani najczęściej zwiedzają miejsca pochówku literatów oraz muzea biograficzne twórców literatury. Przy czym obie te aktywności wykonuje również indywidualnie podobny odsetek respondentów. Największy odsetek osób nie brał jeszcze udziału w pikniku literackim (47%) i zwiedzaniu miejsc związanych z wytwarzaniem książek (34%), ale byłby tym zainteresowany. Niewielkie odsetki badanych zadeklarował, że któraś z aktywności związanych z turystyką literacką w ogóle ich nie interesuje (tab. 3).

Tab. 3. Preferowane aktywności związane z turystyką literacką wśród respondentów

Aktywności związane z turystyką literacką*	udział indywidualny	udział wraz z grupą zorganizowaną	brak dotychczasowego udziału, ale deklarowane zainteresowanie	brak zainteresowania
Odwiedzanie kawiarni i restauracji związanych z literaturą	52%	10%	29%	12%
Podążanie szlakami poświęconymi twórcom literackim	39%	19%	33%	12%
Udział w festiwalach literackich	52%	10%	26%	15%
Udział w piknikach literackich	33%	7%	47%	15%
Udział w spotkaniach literackich z autorami	49%	10%	28%	15%
Udział w targach książki	55%	10%	25%	12%
Zwiedzanie miejsc pochówku literatów	29%	37%	22%	17%
Zwiedzanie autentycznych miejsc związanych z bohaterami literackimi i	51%	16%	26%	8%

akcjami powieści oraz podążanie ich książkowym śladem				
Zwiedzanie miejsc związanych z wytwarzaniem książek – drukarnie, muzea papiernictwa	31%	26%	34%	11%
Zwiedzanie muzeów biograficznych twórców literatury	35%	32%	26%	9%

*respondenci mogli wybrać więcej form brania udziału w danej aktywności

Największą popularnością wśród respondentów cieszy się literatura kryminalna (38%), a najmniejszą historyczna (10%). Kobiety i mężczyźni różnią się istotnie statystycznie pod względem większości gatunków. Wyjątkiem są tylko biografie i literatura historyczna. Romanse, romantasy, literatura obyczajowa, piękna, fantastyka i kryminały przyciągają zdecydowanie mniej czytelników niż czytelniczek. Odwrotnie sytuacja wygląda w przypadku literatury Sci-Fi i faktu (tab. 4).

Tab. 4. Najchętniej wybierany gatunek literacki przez respondentów

Gatunek	Odsetek wskazań			Test chi-2 Pearsona	
	N	kobiety	mężczyźni	chi-2	p*
Kryminały	38%	48%	28%	4,24	0,039*
Literatura faktu	26%	16%	36%	5,20	0,023*
Literatura obyczajowa	16%	24%	8%	4,76	0,029*
Biografie	16%	16%	16%	0,00	1,000
Romanse	15%	26%	4%	9,49	0,002*
Literatura piękna	15%	24%	6%	6,35	0,012*
Literatura fantastyczna	14%	22%	6%	5,32	0,021*
Sci-Fi	12%	2%	22%	9,47	0,002*
Romantasy	11%	18%	4%	5,01	0,025*
Literatura historyczna	10%	10%	10%	0,00	1,000

*wyniki istotne statystycznie przy $p < 0,05$

Znajomość i ocena potencjału miejsc i wydarzeń literackich w województwie lubelskim

Zdecydowana większość respondentów znała Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie (72%) oraz Muzeum Józefa Czechowicza w Lublinie i Pomnik Jana Kochanowskiego w Lublinie (po 69%). Dom Bolesława Prusa w Hrubieszowie i Pomnik Józefa Czechowicza w Lublinie również cieszyły się dużą znajomością (66%). Najmniej znana okazała się stacja Józefa Czechowicza w Lublinie (53%). Respondenci zostali poproszeni również o subiektywną ocenę atrakcyjności turystycznej wymienionych miejsc związanych z turystyką literacką. Ocena opierała się na wrażeniach po

odwiedzeniu wymienionych miejsc. Respondenci brali pod uwagę takie czynniki jak np. atrakcyjność zbiorów (atrakcyjność w tym przypadku rozumiana jako subiektywne odczucie ciekawości względem prezentowanych eksponatów), ich mnogość oraz różnorodność, walory estetyczne danego miejsca, jego lokalizację (w tym łatwość dojazdu własnego oraz komunikacją publiczną), a także ewentualną chęć powrotu w to miejsce po czasie. Najlepiej w ogólnym zestawieniu wypada Muzeum Józefa Czechowicza w Lublinie i Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie (średnia ocen: po 3,89). Zakres ocen pozostałych miejsc mieści się w przedziale 3,50-3,75. Stwierdzone różnice nie były jednak istotne statystycznie (ANOVA rang Kruskala-Wallisa: $H=12,13$; $p = 0,277$) (tab. 5).

Tab. 5. Znajomość i ocena wybranych miejsc związanych z literatami w województwie lubelskim

Miejsce	Znajomość miejsca (% odpowiedzi „tak”)	Ocena atrakcyjności turystycznej (skala 1–5)*
Muzeum Józefa Czechowicza (Lublin)	69%	3,89
Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Romanowie	57%	3,70
Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie	72%	3,89
Dom Bolesława Prusa w Hrubieszowie	66%	3,74
Stacja Józefa Ignacego Kraszewskiego (Lublin)	53%	3,51
Zaulek Hartwigów w (Lublin)	57%	3,64
Pomnik Józefa Czechowicza w Lublinie	66%	3,55
Pomnik Jana Kochanowskiego w Lublinie	69%	3,67
Nałęczowski Szlak Literacki	59%	3,73
Szlak Znanych Lublinian	62%	3,75
Rowerowy Szlak im. Józefa Ignacego Kraszewskiego (Biała Podlaska-Romanów)	56%	3,70

* 1-bardzo źle, 2-źle, 3-nie mam zdania, 4-dobrze, 5-bardzo dobrze

Najbardziej znanymi autorami, których akcja książek dzieje się na Lubelszczyźnie lub którzy pochodzą z województwa lubelskiego okazali się Andrzej Pilipiuk (59%) oraz Max Czornyj (58%). Najmniej znana była jedyna autorka w tym zestawieniu – Magdalena Kowalska-Cichy (41%) (tab. 6).

Tab. 6. Znajomość współczesnych autorów związanych z województwem lubelskim

Autor	Znajomość autora (% odpowiedzi „tak”)
Andrzej Mathiasz	45%
Andrzej Pilipiuk	59%
Magdalena Kowalska-Cichy	41%
Marcin Wroński	54%

Max Czornyj	58%
Paweł Piotr Reszka	48%
Radek Rak	53%
Średnia znajomość autorów	51%

Większość wydarzeń literackich na Lubelszczyźnie była znana przez przynajmniej 50% respondentów. Najlepiej ocenione przez ankietowanych zostały najbardziej znane przez respondentów Miasto Poezji (ogólna ocena 3,8) i spacery trasą „Poematu o mieście Lublinie” J. Czechowicza (3,76). Zdecydowanie najslabiej zostały ocenione najmniej znane Kryminalia Lubyckie (ogólnie 3,55), które również były jednym z najmniej znanych wydarzeń. Pozostałe wydarzenia miały ogólną ocenę w okolicach 3,6). Stwierdzone różnice nie były jednak istotne statystycznie (ANOVA rang Kruskala-Wallisa: $H=3,96$; $p = 0,971$). Największy potencjał ankietowani dostrzegali w Mieście Poezji (średnia ocen: 3,95) i Festiwalu Ulica Literacka w Zamościu (3,83). Pozostałe wydarzenia miały ogólną średnią około 3,7. Najniżej potencjał według badanych mają Spacerzy Śladami Julii Hartwig po Lublinie oraz Kryminalia Lubyckie w Lubyczy Królewskiej (oba wydarzenia – średnią 3,66). Stwierdzone różnice nie były jednak istotne statystycznie (ANOVA rang Kruskala-Wallisa: $H=6,17$; $p = 0,862$) (tab. 7).

Tab. 7. Znajomość i ocena wybranych wydarzeń literackich w województwie lubelskim

Wydarzenie literackie	Znajomość miejsca (% odpowiedzi „tak”)	Ocena wydarzenia (skala 1–5)*	Ocena potencjału turystycznego wydarzenia (skala 1–5)*
Chełmskie Targi Książki (Chełm)	53%	3,64	3,78
Dni Jakuba Wędrowcyza (Wojślawice)	53%	3,69	3,80
Festiwal „Chełmskie spotkania z literaturą” (Chełm)	53%	3,68	3,74
Festiwal Literacki „Dwa księżycy – słowa mają moc” (Kazimierz Dolny)	53%	3,68	3,80
Festiwal Stolica Języka Polskiego (Szczepreszyn, Zamość)	51%	3,64	3,77
Festiwal Ulica Literacka (Zamość)	54%	3,67	3,83
Kryminalia Lubyckie (Lubycza Królewska)	43%	3,55	3,66
Miasto Poezji (Lublin)	60%	3,80	3,95
Międzynarodowy Festiwal „Śladami Singera”	53%	3,66	3,79
Nałęczowskie Spotkania z Poezją (Nałęczów)	54%	3,66	3,74
Spacerzy Śladami Julii Hartwig (Lublin)	52%	3,65	3,66
Spacerzy trasą „Poematu o mieście Lublinie” Józefa Czechowicza (Lublin)	58%	3,76	3,78

* 1-bardzo źle, 2-źle, 3-nie mam zdania, 4-dobrze, 5-bardzo dobrze

Kierunki rozwoju i modernizacji turystyki literackiej w opinii respondentów

Respondentów zapytano także o propozycje modernizacji miejsc i ulepszeń w wydarzeniach związanych z turystyką literacką, a także ocenę autorskich propozycji produktów turystycznych.

Według respondentów w przypadku miejsc związanych z turystyką literacką należy skupić się głównie na zastosowaniu nowych technologii (25,8% wskazań) oraz promocji i marketingu (18,1%). Co piąty (20,3%) respondent nie miał zdania na temat wprowadzania zmian w miejscach związanych z literaturą. Za mało istotne w przypadku wszystkich obiektów ankietowani uznali wprowadzenie dodatkowych atrakcji dla osób starszych (2,4%) oraz zawężenie oferty (0,6%) (tab. 8).

Zdaniem respondentów w przypadku wydarzeń związanych z turystyką literacką organizatorzy powinni głównie postawić na zastosowanie nowych technologii (28,8% wskazań), zwiększoną promocję i marketing (28,8%) oraz dodatkowe atrakcje w postaci pokazów/cosplay'erów (26,3%). Co piąty ankietowany (21,3%) nie miał zdania w tym temacie. Niewiele osób uważa, że wydarzenia nie wymagają ulepszeń i są wystarczające w obecnej formie (4%) (tab. 9).

Tab. 8. Ocena proponowanych modernizacji w wybranych miejscach związanych z turystyką literacką

Modernizacje	Muzeum Józefa Czechowicza (Lublin)	Muzeum Józefa Ignacego Kraszewskiego w Kraszewskim	Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie	Dom Bolesława Prusa w Hrubieszowie	Stacja Józefa Ignacego Kraszewskiego (Lublin)	Zaułek Hartwigów (Lublin)	Pomnik Józefa Czechowicza	Pomnik Jana Kochanowskiego	Nałęczowski Szlak Literacki	Szlak Znanych Lublinian	Rowerowy Szlak im. Józefa Ignacego Kraszewskiego	Miejsca RAZEM
Dodatkowe atrakcje dla dzieci i młodzieży	6%	6%	6%	7%	5%	5%	4%	5%	3%	5%	3%	5%
Dodatkowe atrakcje dla osób starszych	1%	1%	5%	2%	2%	1%	3%	3%	2%	3%	3%	2%
Rozszerzenie oferty	13%	11%	12%	13%	14%	13%	12%	12%	14%	12%	10%	12%
Zawężenie oferty	1%	-	-	1%	2%	1%	-	-	-	-	1%	1%
Organizacja wydarzeń literackich w obiekcie lub okolicy	17%	14%	14%	16%	12%	14%	12%	11%	20%	19%	13%	15%
Promocja i marketing	16%	20%	18%	21%	17%	17%	15%	15%	19%	21%	20%	18%
Renowacja obiektu	18%	11%	11%	12%	12%	13%	14%	12%	13%	13%	11%	13%
Zastosowanie nowych technologii (np. dedykowana aplikacja, sztuczna inteligencja, wizualizacje)	30%	25%	26%	25%	26%	23%	25%	24%	28%	26%	26%	26%

Nie wymaga modernizacji	9%	4%	5%	3%	5%	6%	11%	11%	3%	4%	3%	6%
Nie mam zdania	13%	24%	16%	22%	18%	20%	20%	20%	23%	20%	27%	20%

*% się nie sumują, ponieważ respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź w przypadku każdego miejsca

Tab. 9. Ocena proponowanych ulepszeń wybranych wydarzeń literackich

Ulepszenia	Chelmskie Targi Książki (Chełm)	Dni Jakuba Wędrawicza (Wojślawice)	Festiwal „Chelmskie spotkania z literaturą” (Chełm)	Festiwal Literacki „Dwa księżycy – słowa mają moc” (Kazimierz Dolny)	Festiwal Stolica Języka Polskiego (Szczepieszyn, Zamość)	Festiwal Ulica Literacka (Zamość)	Kryminalia Lubyckie (Lubycza Królewska)	Miasto Poezji (Lublin)	Międzynarodowy Festiwal Śladami Singera	Należowskie Spotkania z Poezją (Należów)	Spacery Śladami Juli Hartwig (Lublin)	Spacery trasą „Poematu o mieście Lublinie” Józefa Czechowicza (Lublin)	Wydarzenia RAZEM
Dodatkowe atrakcje dla dzieci i młodzieży	3%	5%	2%	3%	2%	4%	3%	4%	4%	4%	2%	3%	3%
Dodatkowe atrakcje dla osób starszych	3%	3%	1%	2%	1%	1%	1%	3%	1%	5%	1%	2%	2%
Dodatkowe atrakcje w postaci pokazów/cosplay'erów	24%	27%	25%	27%	27%	27%	26%	29%	28%	25%	26%	25%	26%
Wydarzenia towarzyszące kierowane do różnych grup wiekowych	6%	9%	4%	9%	8%	7%	7%	6%	6%	6%	8%	9%	7%
Zapraszanie popularnych autorów	18%	11%	20%	14%	16%	14%	15%	22%	17%	17%	12%	14%	16%
Zastosowanie nowych technologii	29%	24%	30%	31%	29%	30%	30%	29%	26%	29%	30%	29%	29%
Zwiększona promocja i marketing	29%	30%	27%	28%	31%	27%	29%	29%	31%	28%	27%	29%	29%
Nie wymaga ulepszeń	2%	5%	5%	3%	3%	1%	4%	3%	6%	3%	6%	9%	4%
Nie mam zdania	25%	20%	21%	20%	22%	25%	23%	17%	20%	21%	23%	18%	21%

*% się nie sumują, ponieważ respondenci mogli zaznaczyć więcej niż jedną odpowiedź w przypadku każdego wydarzenia

Respondentom przedstawiono również autorskie propozycje produktów turystyki literackiej, a ich zadaniem było wybranie maksymalnie 3, które ich zdaniem mają największy potencjał, jeśli chodzi o rozwój turystyki literackiej opartej na prozie.

Największym potencjałem zdaniem respondentów cieszyłby się cykl wydarzeń „Czarownice na Lubelszczyźnie” bazujący na książce Magdaleny Kowalskiej-Cichy (44%). Wynik ten jest o tyle zaskakujący, że w poprzednich pytaniach zarówno znajomość autorki, jak i jej książki okazała się dość niewielka. Kolejnymi produktami,

które cieszyłyby się powodzeniem zdaniem ankietowanych były: szlak turystyczny „Śladami znanych kryminalistów po Lublinie” (39%), oraz Lubelskie Targi Książki i weekendowy festiwal „Kryminalny Lublin” (po 37%). Najmniejszą popularnością wśród propozycji cieszyły się warsztaty pisarskie (tab. 10).

Tab. 10. Potencjał autorskich propozycji produktów turystycznych

Rodzaj	Autorskie propozycje produktów turystycznych	N
Szlaki turystyczne	„Śladami znanych kryminalistów po Lublinie” – szlak turystyczny oparty na fabule najważniejszych powieści kryminalnych, których wydarzenia rozgrywają się w Lublinie	39%
	„Komisarz Eryk Deryło na tropie” – szlak turystyczny na podstawie powieści Maxa Czornyja z wymienionym bohaterem	27%
Wydarzenia	„Czarownice na Lubelszczyźnie” – cykl wydarzeń poświęcony dawnym wierzeniom ze wschodniej Polski oparty na książce Magdaleny Kowalskiej-Cichy	44%
	„Lubelskie Targi Książki” [*] – cykl wydarzeń poświęcony literaturze z wielu gatunków, stoiska wydawnictw, możliwość spotkania z autorami i twórcami internetowymi	37%
	„Kryminalny Lublin” – weekendowy festiwal literatury kryminalnej, w tym spotkania z autorami	37%
	„Poczuj się jak Jakub Wędrowycz” – festiwal na cześć serii książek Andrzeja Pilipiuka z możliwością wykonania części zadań, które wykonywał bohater	26%
	Tematyczne tygodnie literackie – wydarzenia, panele, warsztaty i spotkania poświęcone konkretnemu nurtowi/gatunkowi/motywowi literackiemu	19%
	„Przyjaciele pióra” – warsztaty pisarskie poświęcone różnym gatunkom literackim	12%

*w czasie prowadzenia badań nie było jeszcze tego wydarzenia, w 2025 roku odbył się pierwsze Lubelskie Targi Książki

Podsumowanie i wnioski

Wyniki przeprowadzonych badań empirycznych, uzupełnione analizą oferty turystyki literackiej w województwie lubelskim, pozwalają na sformułowanie istotnych wniosków dotyczących aktualnej kondycji oraz kierunków rozwoju turystyki literackiej w regionie. Lubelszczyzna posiada znaczący potencjał w tym zakresie, jednak w dużej mierze pozostaje on niewykorzystany lub zagospodarowany w sposób tradycyjny, niedostosowany do zmieniających się oczekiwań współczesnych odbiorców. Warto tutaj wrócić do teorii i zaznaczyć, że o ile potencjał strukturalny (zasoby) jest wysoki, o tyle brakuje nowoczesnego potencjału funkcjonalnego (technologie, marketing), co obniża realną atrakcyjność turystyczną regionu w oczach młodszych pokoleń.

Oferta turystyki literackiej w regionie opiera się przede wszystkim na turystyce biograficznej, skoncentrowanej wokół miejsc życia i twórczości uznanych autorów, takich jak Stefan Żeromski, Bolesław Prus czy Józef Czechowicz. Mimo że w województwie funkcjonuje jedynie dziewięć muzeów literackich, obiekty te

charakteryzują się wysoką rozpoznawalnością, szczególnie Muzeum Stefana Żeromskiego w Nałęczowie (72%) oraz Muzeum Józefa Czechowicza w Lublinie (69%). Jednocześnie respondenci wyraźnie wskazują na potrzebę ich modernizacji, co potwierdza istnienie dualizmu oferty: silnych fundamentów dziedzictwa literackiego przy jednoczesnym niedopasowaniu form jego prezentacji do współczesnych trendów konsumpcji kultury.

Badania jednoznacznie pokazują, że współczesna proza gatunkowa, a w szczególności literatura kryminalna, stanowi najbardziej perspektywiczny kierunek rozwoju turystyki fikcji literackiej na Lubelszczyźnie. Kryminały są najczęściej wybieranym gatunkiem literackim (38%), a autorzy tacy jak Andrzej Pilipiuk (59%) czy Max Czornyj (58%) są rozpoznawalni przez ponad połowę badanych. Pomimo tego potencjału, narracje kryminalne są wciąż słabo obecne w regionalnej ofercie turystycznej. Dotyczy to m.in. twórczości Marcina Wrońskiego, której dodatkowym atutem są adaptacje telewizyjne, otwierające możliwość rozwoju turystyki ekranowej.

Istotnym wnioskiem jest również preferowanie indywidualnych form uczestnictwa w turystyce literackiej. Ponad połowa respondentów deklaruje samodzielne odwiedzanie festiwali, targów książki czy kawiarni literackich, podczas gdy zorganizowane formy zwiedzania są wybierane głównie w przypadku miejsc pochówku literatów oraz muzeów biograficznych. Wskazuje to na potrzebę projektowania elastycznych, samodzielnie eksplorowanych produktów, takich jak interaktywne szlaki, aplikacje mobilne czy narracyjne gry miejskie.

Jednym z najsilniej akcentowanych postulatów badanych jest konieczność wdrożenia nowoczesnych technologii. Zarówno w odniesieniu do obiektów stałych, jak i wydarzeń, respondenci wskazali na potrzebę wykorzystania aplikacji mobilnych, narzędzi opartych na sztucznej inteligencji oraz różnego rodzaju wizualizacji. Postulaty te znajdują potwierdzenie w literaturze przedmiotu, w której podkreśla się, że muzea biograficzne mogą zyskać nową jakość poprzez wprowadzenie elementów grywalizacji, takich jak literackie „*escape roomy*”, a także dzięki zastosowaniu technologii VR umożliwiających immersyjną wizualizację świata przedstawionego w utworach. Równolegle podkreślano znaczenie intensyfikacji działań promocyjnych i marketingowych, które w przypadku wydarzeń uznano za priorytet równorzędny z technologią. Niski odsetek respondentów uznających obecną ofertę

za niewymagającą zmian świadczy o wysokich oczekiwaniach wobec innowacyjności i jakości doświadczenia turystycznego.

Szczególnie interesującym rezultatem badań jest fakt, że potencjał narracyjny tematu okazał się ważniejszy niż rozpoznawalność autora. Autorska propozycja cyklu „Czarownice na Lubelszczyźnie” uzyskała najwyższe poparcie (44%), mimo stosunkowo niskiej znajomości autorki bazowej książki (41%). Wskazuje to na rosnące znaczenie mitycznych, tajemniczych i emocjonalnie angażujących narracji, opartych na lokalnych legendach oraz prozie gatunkowej, jako kluczowego czynnika rozwoju turystyki narracyjnej.

Rekomenduje się, aby Lubelszczyzna mogła stać się konkurencyjnym regionem na mapie turystyki literackiej, konieczne jest przejście od statycznego modelu „miejsce pamięci” w stronę dynamicznych „przestrzeni doświadczeń”. Oznacza to potrzebę łączenia bogatego dziedzictwa biograficznego z nowoczesnymi technologiami, aktywną obecnością w mediach społecznościowych oraz tworzeniem produktów opartych na silnych narracjach gatunkowych, zwłaszcza kryminalnych i legendarnych. Szczególną rolę mogą odegrać interaktywne szlaki tematyczne, wydarzenia narracyjne oraz formy turystyki ekranowej, które odpowiadają na oczekiwania młodszych i bardziej wymagających odbiorców.

Bibliografia

- Arcos-Pumarola J., Osácar Marzal E., Llonch-Molina N., 2020, *Revealing the literary landscape: research lines and challenges of literary tourism studies*, “Enlightening Tourism. A Pathmaking Journal”, no. 10(2), p. 179-205
- Buczowska K., 2007, *O wartościach turystyki stworzonej na bazie bestsellerów autorstwa Dana Browna („Kod Leonarda da Vinci”, „Anioły i Demony”)*, [w:] M. Kazimierzak (red.), *Turystyka i podróżowanie w aksjologicznej perspektywie*, Akademia Wychowania Fizycznego im. E. Piaseckiego w Poznaniu, Poznań, s. 35
- Çevik S., 2020, *Literary tourism as a field of research over the period 1997-2016*, “European Journal of Tourism Research”, no. 24 (2407), p. 2-19
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2002, *Produkt turystyczny, albo jak organizować poznawanie świata*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź, s. 31
- Kaczmarek J., Stasiak A., Włodarczyk B., 2005, *Produkt turystyczny*, PWE, Warszawa, s. 52
- Korpysz-Wiśniewska A., 2021, *Potencjał literacki miast europejskich w kontekście wizerunkowym i turystycznym* (rozprawa doktorska), Uniwersytet Warszawski, Warszawa, s. 21-26
- Kowalczyk A., 2001, *Geografia turystyki*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 3
- Kowalczyk A., Kulczyk S., 2010, *Turystyka literacka*, [w:] Kowalczyk A. (red.), *Turystyka zrównowazona*, PWN, Warszawa, s. 231
- Lichtarski J., 2003, *Podstawy nauki o przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław, s. 122

- Mazurek-Kusiak A. K., Kobyłka A., Korcz N., Bernacka R. E., 2023, *Przewodnik turystyczny po wioskach tematycznych Polski wschodniej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, Lublin, s. 154-164
- Meyer B., 2010, *Aktywność samorządu lokalnego jako element potencjału turystycznego na przykładzie wybranych gmin województwa zachodniopomorskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego”, nr 590, Ekonomiczne Problemy Usług nr 52, s. 24-25
- Mikos von Rohrscheidt A., 2008, *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*, KulTour.pl, Gniezno, s. 31, 94-95
- Ozimek I., Gralak K., Pomianek I., 2019, *Atrakcyjność turystyczna województw – wybrane aspekty*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa, s. 7
- Rapacz A., Jaremen D.A., 2011, *Atrakcyjność turystyczna jako czynnik wyboru destynacji turystycznej*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Ekonomiczne Problemy Usług”, nr 75, s. 136
- Roszak J. M., 2015, *Przysiąc się do pisarza. Pomniki-lawki na Lubelszczyźnie jako atrakcje turystyczne*, „Turystyka Kulturowa”, nr 2, s. 11-14
- Roszak J. M., 2016, *Okiem przewodnika krajoznawcy. O potencjale turystyki literackiej w Hrubieszowie*, „Turystyka kulturowa”, nr 6, s. 8-15
- Roszak J. M., Godlewski G., 2015a, *Przysiąc się do pisarza. Pomniki-lawki na Lubelszczyźnie jako atrakcje turystyczne*, „Turystyka Kulturowa”, nr 2, s. 6-19
- Roszak J. M., Godlewski G., 2015b, *Zamość – nie dość literatury. Propozycja implementacji trasy turystycznej*, „Folia Turistica”, nr 34, s. 169-192
- Roszak J. M., Godlewski G., 2015c, *Zgromadzone z braku wieczności. Muzea literackie w ofercie turystycznej Lubelszczyzny*, „Turystyka Kulturowa”, nr 12, s. 6-21
- Roszak J. M., Godlewski G., 2018, *Chronotop Lubelszczyzny. Ocena atrakcyjności regionu dla turystyki literackiej z wykorzystaniem bonitacji punktowej*, „Turystyka Kulturowa”, nr 2, s. 85-96
- Słownik wyrazów obcych*, 1980, praca zbiorowa pod red. J. Tokarskiego, PWN, Warszawa.
- Ślusarz G., 2018, *Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich cennych przyrodniczo*, „Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu”, nr 20(6), s. 249-254
- Ślusarz G., Cierpień-Wolan M., Gierczak-Korzeniowska B., Uchman J., Żegleń P., 2019, *Potencjał turystyczny i jego wykorzystanie w latach 2014–2018 – ujęcie regionalne*, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów, s. 90, 105
- Stasiak A., 2009, *Turystyka literacka i filmowa*, [w:] K. Buczkowska, A. Mikos von Rohrscheidt (red.), *Współczesne formy turystyki kulturowej*, AWF w Poznaniu, Poznań, s. 224, 227
- Synowiec A., 2016, *Aktualne tendencje w turystyce kulturowej na przykładzie turystyki literackiej*, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Seria: Organizacja i zarządzanie z. 92, s. 330-332
- Turski S., Wyszowski M., 2006, *Lubelszczyzna przewodnik*, BESPOL, Lublin, s. 219-220.
- Watson N. J., 2022, *Literary Tourist*, [in] S. Quinteiro, M. J. Marques [ed.], *Working Definitions in literature and tourism*, Universidade do Algarve, Faro, s. 93
- Wojciechowski J. S., 2016, *Spacerem po... Lublinie*, Kwadrat Agencja Wydawnicza Egros s. c., Warszawa, s. 84
- Wyszowska I., 2008, *Turystyka biograficzna – istota, znaczenie, perspektywy*, „Turystyka Kulturowa”, nr 1, s. 24-26
- Zmyślony P., 2001, *Literatura jako podstawa tworzenia produktu turystycznego*, „Problemy Turystyki”, nr 24(1-2), s. 22

Netografia

- <https://anglistkazkrakowa.pl/literacki-londyn-spacer-sladami-angielskich-pisarzy-poetow-i-postaci/> [dostęp na 02.08.2024]
- <https://biblioteka.naleczow.pl/index.php/wydarzenia/369-xiii-naleczowskie-spotkanie-z-poezja> [09.02.2026]
- <https://fabrykaslow.com.pl/oglaszamy-mobilizacje/> [09.02.2026]
- <https://kamienicalegend.pl/> [02.02.2026]
- <https://kraina.org.pl/szlaki/miejsce/szlaki-piesze/naleczow/naleczowski-szlak-literacki> [01.02.2026]
- <https://lubelskie.targiksiazki.pl/pl/> [09.02.2026]
- <https://lublin.eu/turystyka/zwiedzaj-lublin/koziolkowy-szlak-legend/> [01.02.2026]
- <https://lublin.eu/turystyka/zwiedzaj-lublin/szlaki-turystyczne/szlak-znanych-lublinian/> [01.02.2026]
- <https://lublininfo.com/co-robic/wycieczki-tematyczne/lublin-slowa-i-poezji/> [02.02.2026]
- <https://lublininfo.com/wycieczki-tematyczne/> [01.02.2026]
- <https://mnkd.pl/dom-kuncewiczow/> [01.02.2026]
- <https://mnkd.pl/kazimierski-festiwal-literacki-dwa-ksiezyce-slowa-maja-moc-ponownie-zagosci-w-mnkd/> [09.02.2026]
- <https://muzeumdrukarnstwa.muzeumwarszawy.pl> [10.02.2026]
- <https://muzeumhs.pl> [01.02.2026]
- <https://stolicajezykapolskiego.pl> [09.02.2026]
- <https://teatrnn.pl/domslow/> [01.02.2026]
- <https://teatrnn.pl/domslow/o-nas/> [02.02.2026]
- <https://teatrnn.pl/kalendarium/wydarzenia/spacer-sladami-julii-hartwig-po-lublinie-14-08-2025/> [09.02.2026]
- <https://teatrnn.pl/kalendarium/wydarzenia/xv-miedzynarodowy-festiwal-sladami-singera/> [09.02.2026]
- <https://teatrnn.pl/leksykon/artykuly/przewodnik-po-lublinie-spacer-trasa-poematu-o-miescie-lublinie/> [09.02.2026]
- <https://teatrnn.pl/miastopoezji/> [09.02.2026]
- <https://www.kraina.org.pl/szlaki/piesze/miejsce/pulawy/wincentego-pola> [01.02.2026]
- <https://zamek-lublin.pl/muzeum-boleslaw-prusa/> [01.02.2026]
- <https://zamek-lublin.pl/muzeum-dworek-wincentego-pola/> [01.02.2026]
- <https://zamek-lublin.pl/muzeum-jozefa-czechowicza/> [01.02.2026]
- <https://zamek-lublin.pl/muzeum-stefana-zeromskiego/> [01.02.2026]
- <https://zdk.zamosc.pl/calendar/956/ulica-literacka-2025.html>, 09.02.2026
- <https://zdk.zamosc.pl/page/190/lesmianowski-szlak-literacki.html#prettyPhoto>, 01.02.2026
- www.zamosciopedia.pl/index.php/hasla-alfabetycznie/l/la-le/6757-le%C5%9Bmianowski-szlak-literacki [01.02.2026]
- www.chbpchelm.pl/tematy/chelmskie-spotkania-z-literatura-festiwal/ [09.02.2026]
- www.kronikatygodnia.pl/wydarzenie/3125,kryminalia-lubyckie-2025 [09.02.2026]
- www.msw-pttk.org.pl/odznaki/reg_odznak/reg_rokszlrl.html, [01.02.2026]
- www.muzeum-hrubieszow.com.pl [01.02.2026]
- www.muzeumkraszewskiego.pl [01.02.2026]

Lubelskie – Savor the Literature. Analysis of the State of Literary Tourism in the Lublin Region and Prospects for the Development of Tourism Products

Abstrakt: The article addresses the current state and development prospects of literary tourism in the Lublin region. The aim of the study was to analyze the existing regional offer and to identify respondents' expectations regarding its modernization. The research was conducted in 2024 using a diagnostic survey method (CAWI) on a sample of 100 participants. The results indicate a strong foundation of biographical tourism, reflected in the high level of recognition of the Józef Czechowicz Museum and the Stefan Żeromski Museum, alongside a dynamic increase in interest in popular literature, particularly crime fiction and the works of authors such as Andrzej Pilipiuk and Max Czornyj. The findings reveal that contemporary literary tourists prefer individual forms of exploration and expect a substantial modernization of the offer through the implementation of new technologies, including VR and mobile applications, as well as intensified marketing activities. Particular potential is attributed to original narrative-based tourism products, such as crime fiction trails and events rooted in local legends. The article demonstrates that transforming static sites of memory into interactive spaces of experience is crucial for enhancing the region's competitiveness. The results provide practical guidance for managers of tourist attractions and organizations responsible for promoting the cultural heritage of the Lublin region.

Keywords: literary tourism, Lublin region, modernization of tourism products, tourist perception, new technologies